

□

Συνέντευξη του Βασίλη τακτικού στη Μαίρη Τσαούση

Κύριε Τακτικό ένα από τα βασικά ερωτήματα που μπαίνουν στο διάλογο εν όψει και του πρώτου συνεδρίου για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα διατυπώνεται με το ερώτημα: τι είναι και τι δεν είναι κοινωνική οικονομία

ΑΠ. Κοινωνική οικονομία είναι ο παραγωγικός μη κερδοσκοπικός τομέας της οικονομίας, χωρίς μεσάζοντες, που αμείβει την εργασία, χωρίς κέρδος και το υπενδεδυμένο κεφάλαιο είναι κυρίως το κοινωνικό κεφάλαιο με τη μορφή του συνεργατισμού, εξυπηρετώντας κοινωφελείς σκοπούς. Στην κοινωνική οικονομία, δεν υπάρχει απόδοση του χρηματικού κεφαλαίου, αλλά η κοινωνικοποίησή του, με σκοπό τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Κοινωνική οικονομία δεν είναι η απλή φιλανθρωπία, που μαζεύει πόρους από τους πλούσιους και εύπορους, μοιράζοντας ελεημοσύνη στους φτωχούς, αλλά εκείνη η επιχειρηματικότητα που εξασφαλίζει εργασία στους φτωχούς και ανέργους.

Σε τί διαφέρουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις ;

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις διακρίνονται από τις άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις από το συλλογικό υποκείμενο της επιχειρηματικότητας. Με αυτή την έννοια, κοινωνική επιχείρηση είναι ένας συνεταιρισμός, ένα κοινωφελές ίδρυμα, μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία.

Κοινωνική επιχείρηση δεν είναι μία ιδιωτική εταιρεία, που απλά δραστηριοποιείται σε έναν ευαίσθητο κλάδο της οικονομίας, παραδείγματος χάριν. όπως είναι η υγεία, η παιδεία κ.λπ. Ούτε μια ανώνυμη εταιρεία που δραστηριοποιείται σε αυτούς τους κλάδους. Για να ανήκει μια επιχείρηση στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας, προαπαιτούμενο είναι ένας συλλογικός σκοπός, που εξυπηρετείται από μία συλλογική οργάνωση με

αυτοδιαχείριση. Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχείρηση, με άλλα λόγια, δεν είναι μία απομίμηση της αγοράς ούτε στη φιλοσοφία, ούτε στο μάρκετινγκ, αλλά ούτε και στο μάνατζμεντ. Αντίθετα οι κοινωνικές επιχειρήσεις αξιοποιούν το κοινωνικό μάρκετινγκ, τη δικτύωση και τις ανταλλαγές, χωρίς μεσάζοντες. Για τη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, δημιουργούν μεταξύ τους δικτυώσεις και κοινωνικές αναπτυξιακές συμπράξεις.

Η βιωσιμότητα μίας κοινωνικής επιχείρησης δεν κρίνεται από την κερδοφορία της, δεν συγκεντρώνει κεφάλαια με κίνητρο το κέρδος, αλλά κρίνεται από την ικανότητά της να εξασφαλίζει αμοιβές στο προσωπικό της, να καλύπτει το λειτουργικό της κόστος, όπως και ένα μικρό αποθεματικό για εξοπλισμούς. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις συμπράττουν, όπου υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες, με την τοπική αυτοδιοίκηση, κρατικούς οργανισμούς, αλλά και ιδιώτες χορηγούς, για την αξιοποίηση ανενεργών υλικών υποδομών, κτίρια, κτήματα, και εξοπλισμοί για να παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Η συγκέντρωση κεφαλαίου για την ίδρυση μίας κοινωνικής επιχείρησης εξασφαλίζεται με συμμετοχές από μία τοπική κοινότητα ή από μία εργασιακή ομάδα, αξιοποιώντας την εμπιστοσύνη και την αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των μελών της, τις σχέσεις δηλαδή που χαρακτηρίζονται ως κοινωνικό κεφάλαιο. Κοινωνική οικονομία, επομένως, δεν είναι οι μετοχές που εξασφαλίζει μία ανώνυμη εταιρεία λαϊκής βάσης, με σκοπό την κερδοφορία, αλλά κάθε μορφή συνεταιρισμού και μη κερδοσκοπικής εταιρείας αλληλέγγυου σκοπού.

Πόσο εύκολες είναι οι συνθήκες να προχωρήσουν πρωτοβουλίες στην Ελλάδα μέσα στο θεσμικό πλαίσιο;

Αυτό που δεν έχουν κατανοήσει οι σχεδιαστές του νέου θεσμικού πλαισίου είναι ότι η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα δεν είναι τυχαία στην τελευταία θέση της Ευρώπης. Οφείλεται σε ένα ψευδεπίγραφο σχεδιασμό, σε μια ψευδεπίγραφη πολιτική για την κοινωνική οικονομία και κατανομή των πόρων. Υπάρχουν πλείστα παραδείγματα πως επονομαζόμενοι πόροι για την κοινωνική οικονομία κατέληξαν στον πλουτισμό διαφόρων μεσαζόντων απορρόφησης κοινοτικών πόρων και σε μια επιδοματική πολιτική ανέργων του τίποτα που αναπαράγει μία αντίληψη και μία κουλτούρα στους νέους να μην αναζητούν μία παραγωγική εργασία με μέλλον, αλλά τα πεντάμηνα στο δημόσιο χωρίς ουσιαστικό έργο. Αυτό που δεν ξεκαθαρίστηκε από το πολιτικό σύστημα ποτέ μέχρι τώρα είναι ότι η κοινωνική οικονομία δεν είναι απομίμηση ούτε της αγοράς ούτε του κράτους.

Εάν η αγορά μπορούσε να δημιουργήσει νέες επιχειρήσεις και νέες θέσεις εργασίας εκεί που χάνονται θέσεις εργασίας, ακόμα και με επιδοτήσεις, θα το είχε κάνει χωρίς να χρειάζεται ένα εναλλακτικό μοντέλο παραγωγικής δραστηριότητας και υπηρεσιών. Εάν

πάλι το κράτος μπορούσε να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, πέραν της αρχικής επιδότησης, ασφαλώς θα το είχε κάνει και δεν θα μιλούσαμε για κοινωνική οικονομία. Εάν ακόμα το δημόσιο μπορούσε να δημιουργήσει μία παράλληλη δημόσια οικονομία, θα το είχε κάνει μέσα από τις αναπτυξιακές εταιρείες και τους δημόσιους οργανισμούς που έχουν συστηθεί, χωρίς να χρειάζεται να πληρώνουν συνεχώς τα ελλείμματα αυτών των εταιρειών οι φορολογούμενοι. Είναι φανερό σε όλο τον κόσμο ότι η αγορά και το κράτος δεν μπορούν να δημιουργήσουν μια τέτοια οικονομία, γιατί έχουν ένα υψηλό κόστος λειτουργίας και υψηλό κόστος διαμεσολάβησης και ανταλλαγών.

Απαιτείται ενιαίο, απλοποιημένο θεσμικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς, με ενσωμάτωση προτάσεων και συστάσεων των διεθνών οργανισμών. Προτείνεται η δημιουργία ενός ενιαίου νόμου για τη σύσταση συνεταιρισμών, που θα εξειδικεύει ανάλογα με το αντικείμενο του συνεταιρισμού τις λεπτομέρειες. Συγκεκριμένα, απαιτείται νέος νόμος που θα συγχωνεύσει τους νόμους 1667/1986 και 4019/2011 (και θα ενσωματώσει τις επιμέρους ρυθμίσεις άλλων νόμων), καθώς οι δύο νόμοι προτείνουν διαφορετικές μορφές που όμως καλύπτουν την ίδια ανάγκη, αλλά και προσαρμογή συγκεκριμένων διατάξεων ώστε να εξυπηρετούν τις ανάγκες των συνεταιρισμών σε όλα τα στάδια της δημιουργίας τους.

Τι ρόλο παίζει η ανταγωνιστικότητα στην κοινωνική οικονομία και κατά πόσο μπορούν τελικά να συνεργαστούν οι φορείς μεταξύ τους ;

Αυτό που δεν έχουν ξεκαθαρίσει, απ' ό,τι φαίνεται, οι "σύμβουλοι" και οι σχεδιαστές προγραμμάτων στην Ελλάδα και τα συναρμόδια υπουργεία είναι ότι η ιδεολογία της ανταγωνιστικότητας και του μάρκετινγκ, που κυριαρχεί στην αγορά, δεν έχουν καμία σχέση με την κοινωνική οικονομία, όπως δεν έχει καμία σχέση ο οικονομικός δαρβινισμός όπου ο ισχυρός ανταγωνιστικός παίκτης εξοντώνει τον αδύναμο, που κυριαρχεί το δίκιο του ισχυρού κι αυτού που διαθέτει οικονομικό κεφάλαιο, και ισχυρές πελατειακές σχέσεις με το πολιτικό και κομματικό σύστημα.

Στην κοινωνική οικονομία υπάρχουν άλλοι όροι, οι οποίοι πρέπει να γίνονται σεβαστοί. Το κοινωνικό κεφάλαιο, το κοινωνικό δικτυακό μάρκετινγκ, η οριζόντια δικτύωση παραγωγών με καταναλωτές και η αυτοδιαχείριση στις κοινωνικές υπηρεσίες υγείας και παιδείας, με την αυτοοργάνωση κοινωνικών ιατρείων, σχολείων, φροντιστηρίων, κ.λπ.

Η σύνδεση της κοινωνικής οικονομίας με την ανάπτυξη θέσεων εργασίας και την καταπολέμηση της ανεργίας θεωρούμε ότι πρέπει να είναι το ζητούμενο και κριτήριο τα

μετρήσιμα αποτελέσματα προς αυτό το σκοπό.

Ο κοινός σκοπός και τα δίκτυα δημιουργούν σχέσεις εμπιστοσύνης, και μέσα από τις σχέσεις εμπιστοσύνης μπορούν να εργαστούν για ένα σημαντικό διάστημα οι άνθρωποι με αυτοοργάνωση, επενδύοντας ως κεφάλαιο την ίδια τους την εργασία ή τον εθελοντισμό ως προσθετικό κεφάλαιο, για να αναπαραχθούν αγαθά και υπηρεσίες. Με βάση την εμπιστοσύνη με μια μικρή συνδρομή πολλών ανθρώπων που πιστεύουν σε ένα τοπικό κοινωνικό σκοπό, μπορούν να συγκεντρωθούν χρήματα, για να λειτουργήσει ένα κοινωνικό παντοπωλείο, ένα κοινωνικό ιατρείο κ.λπ. ή να συμβάλουν σε είδος, ώστε να ξεκινήσει μία τέτοια δραστηριότητα.

Με βάση τη συγκέντρωση κοινωνικού κεφαλαίου και τον συνεργατισμό, μπορούν να λειτουργήσουν νοσοκομεία, κοινωνικά σχολεία, αλλά και συνεταιριστικές αγορές. Οι συνεταιρισμοί είναι βασικό θεσμικό εργαλείο για τη συνένωση μικρών καλλιεργητών, μικρών επαγγελματιών και τη σύσταση εργασιακών συνεταιρισμών που όλοι αυτοί μπορούν να ασκήσουν το επάγγελμά τους, χωρίς να είναι αναγκασμένοι να επενδύσουν μεγάλο χρηματικό κεφάλαιο, αφού τη διακίνηση των προϊόντων τους ή την προώθηση των υπηρεσιών τους μπορούν να την αναλαμβάνουν συνεργατικές επιχειρήσεις που μειώνουν δραστικά το κόστος των συναλλαγών. Έτσι, εκεί που αδυνατεί ή δεν θέλει να επενδύσει οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, προφανώς γιατί δεν υπάρχει ικανοποιητικό κέρδος, μπορούν να επενδύσουν οι συνεταιρισμοί που δεν αποσκοπούν σε κέρδη, αλλά απλώς να προσφέρουν εισόδημα, το οποίο βασίζεται στην εργασία τους και στην μικροϊδιοκτησία τους που διαφορετικά δεν θα μπορούσε να αξιοποιηθεί.

Η συνεταιριστική οικονομία μπορεί να αντιμετωπίσει, σήμερα, την παθογένεια που παρουσιάζεται στον τομέα της απασχόλησης, όπου υπάρχει τάση αποφυγής της παραγωγικής διαδικασίας και η ενασχόληση των πολλών με υπηρεσίες και την προσπάθεια να πουλήσουν οι εταιρείες στον καθένα κάτι που ενδεχομένως να το έχει ανάγκη. Ο πολίτης αντιμετωπίζεται μόνον ως καταναλωτής και καλλιεργείται από την μαζική κουλτούρα, και όχι ως παραγωγός προϊόντων. Αυτήν την παθογένεια μετριάξει με πολλούς τρόπους η συνεταιριστική οικονομία.

Τι προγράμματα θα προτείνατε εσείς για την ενίσχυση της αυθεντικής κοινωνικής οικονομίας;

Τα προγράμματα κατά την γνώμη μου θα πρέπει να έχουν ως κατεύθυνση τα πολλά μικρά

έργα για τους πολλούς και όχι τον γιγαντισμό για τους λίγους.

Σε αυτό πλαίσιο θα πρότεινα τρία ενδεικτικά προγράμματα ενίσχυσης της αυθεντικής κοινωνικής οικονομίας. Ένα πρόγραμμα κοινωφελούς εργασίας για την αντιμετώπιση της φτώχειας και της ανθρωπιστικής κρίσης με στόχο την αντιστροφή της κατανομής των διαθέσιμων πόρων από τους διαμεσολαβητές, προς την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών και προς την δημιουργία θέσεων εργασίας με προοπτική την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Ένα πρόγραμμα για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και κοινωνικούς συνεταιρισμούς που για πρώτη φορά θα ενισχύσει το εργατικό κόστος κοινωνικών συνεταιρισμών για λειτουργία τους. Ένα πρόγραμμα για την δια βίου μάθηση και κατάρτισης που θα συνδέει άμεσα τους ωφελούμενους με την παραγωγική διαδικασία και την προσφορά υπηρεσιών σε προγράμματα για ανέργους που θα υποβάλουν από κοινού ομάδες μέχρι 25 άτομα επιχειρήσεις με επιμορφωτές για συγκεκριμένο μετρήσιμο έργο και παραδοτέα.

Κρίνετε πως υπάρχει οικονομικός και κοινωνικός αποκλεισμός ενώ παράλληλα υπάρχει η αδυναμία του κράτους και της αγοράς να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα;

Το κίνητρο του κέρδους που κινητοποιεί την αγορά έχει μεταφερθεί πλέον στη ένταση κεφαλαίου ενώ το κράτος βρίσκεται μπροστά στη δραστική μείωση της φορολογικής βάσης λόγω του οικονομικού αποκλεισμού μεγάλου τμήματος της κοινωνίας και κατά επέκταση αναγκάζεται στη μείωση των επενδύσεων που είναι προϋπόθεση για νέες θέσεις εργασίας. Ανθρώπινοι και υλικοί πόροι απαξιώνονται μέσα από το σύστημα. Μοιραία είναι μονόδρομος η επένδυση στο συνεργατικό μοντέλο της οικονομίας. Για την αξιοποίηση των ανενεργών πόρων με τα θεσμικά εργαλεία της κοινωνικής αλληλέγγυας οικονομίας που περιορίζουν τον εκχρηματισμό της οικονομίας στη πραγματική οικονομία και στη σχετική τοπική αυτάρκεια

Θωρείτε πως θα πρέπει να γίνει επαναπροσδιορισμός των αναπτυξιακών συμπτωμάτων που υπάρχουν σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση ;

Το κράτος και η Τοπική Αυτοδιοίκηση σήμερα δεν μπορούν να υποστηρίξουν τις κοινωνικές δομές στο βαθμό που χρειάζεται μετά το ξέσπασμα της κρίσης για όλους τους πολίτες που έχουν ανάγκη.

Κοινωνικές δομές όπως παιδικοί σταθμοί, βοήθεια στο σπίτι, και φροντίδα για διάφορες κοινωνικές ομάδες που έχουν ανάγκη καθώς και δομές για την αντιμετώπιση της φτώχειας και ανθρωπιστικής κρίσης. Ακόμη και όταν μπορούν να βρεθούν οι πόροι, συνήθως από το Ευρωπαϊκό κοινωνικό ταμείο υπάρχουν περιορισμοί στις προσλήψεις προσωπικού στο δημόσιο από το «μνημόνιο» καθώς το ΕΣΠΑ δεν μπορεί να χρηματοδοτεί νόμιμα υπαλλήλους στο δημόσιο.

Η μόνη εναλλακτική λύση για την Τ.Α είναι η συνεργασία με μη κερδοσκοπικούς φορείς και κοινωνικούς συνεταιρισμούς αλλά και σε αυτό το επίπεδο υπάρχουν νομικά εμπόδια με τους διαγωνισμούς. Υπάρχει όμως μια άλλη νομική δυνατότητα μέσω του νόμου 4019-11 να καλυφθούν οι ανάγκες λειτουργίας των κοινωνικών δομών με προγραμματικές συμφωνίες χρησιμοποιώντας ως θεσμικά εργαλεία οι Κοινωνικές αναπτυξιακές Συμπράξεις.

Σε αυτές τις Αναπτυξιακές Συμπράξεις μπορούν να συμμετέχουν Αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, κοινωνικοί Συνεταιρισμοί, κοινωφελείς οργανισμοί του Δήμου και φιλανθρωπικά ιδρύματα, φορείς δηλαδή που ασχολούνται αντικειμενικά με κοινωνικές δομές ωφελουμένων όπως φορείς με γονείς και οικογένειες που έχουν ανάγκη κοινωνικών υπηρεσιών. Ο Δήμος ή και κάθε Περιφέρεια μπορεί να προγραμματίζει δράσεις μέσα από αυτές τις Συμπράξεις με «Σύμφωνο Συνεργασίας» για να λειτουργούν κοινωνικές δομές στη περιοχή τους. Ο δήμος μπορεί να παρέχει κτίρια και άλλες υλικές υποδομές και οι συμπράξεις μπορούν να χρηματοδοτούνται για τα εργατικά κόστη από σχετικά προγράμματα για ανέργους που δεν επιτρέπεται να απορροφηθούν από δημόσιους φορείς αλλά μπορούν να αξιοποιηθούν από κοινωνικές επιχειρήσεις σύμφωνα το Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο.

Μέχρι τώρα αυτή η θεσμική δυνατότητα παρότι υφίσταται δεν έχει αξιοποιηθεί από τους Δήμους συστηματικά παρά μόνον περιστασιακά μέσω των προγραμμάτων ΤΟΠΕΚΟ και ΤΟΠΣΑ που δεν εξυπηρετούσαν σε τίποτε την Τ.Α. γιατί ο προσανατολισμός αυτών των συμπράξεων ήταν η κατάρτιση σε ανέργους με το κίνητρο μια μικρής επιδότησης. Ο επαναπροσδιορισμός των Αναπτυξιακών συμπράξεων του νόμου 4019-19 του 11 θα σύμφωνα με το παραπάνω σκεπτικό θα μπορούσε να είναι ένα πολύ καλό θεσμικό εργαλείο συνεργασίας και για τις δύο πλευρές.

Πώς μπορεί να επιτευχθεί η διαφάνεια και καταπολέμηση της διαφθοράς υπέρ ενός ευνοϊκότερου περιβάλλοντος για τις οργανώσεις της ΚΠ;

Η συμμετοχικότητα της κοινωνίας μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη περιφρούρηση και τον κοινωνικό έλεγχο. Προτάσεις έχουν γίνει σε μεγάλους Δήμους της χώρας για την αντιμετώπιση των οξυμένων κοινωνικών προβλημάτων την ίδια στιγμή που υπάρχουν ανενεργοί άνθρωποι και υλικοί πόροι σε αφθονία. Σημαντικό όμως είναι να υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις στη σχέση πολιτείας και κράτους.

Δίκαιη κατανομή των πόρων που προορίζονται για την κοιν. οικονομίας με την ενίσχυση των πολλών και των αυθεντικών κοινωνικών επιχειρήσεων και όχι των ψευδεπίγραφων κατασκευασμάτων.

Σχεδιασμός και υποβολή προτάσεων για χρηματοδοτούμενα έργα προς τα υπουργεία με ουσιαστική διαβούλευση και συμμετοχή των φορέων της κοινωνικής οικονομίας χωρίς αυτά τα χρηματοδοτούμενα έργα από το ΕΣΠΑ να είναι απλώς φωτογραφίες διαπλεκόμενων συμφερόντων που καμιά σχέση δεν έχουν με το υποκείμενο κοινωνικής οικονομίας. Αυτό μπορεί να αλλάξει με επικοινωνιακές πρωτοβουλίες και τεκμηρίωση νομιμότητας, σκοπιμότητας και διαφάνειας για κάθε ευρώ που διατίθεται στο χώρο. Επίσης αυτό θα αλλάξει και με συγκεκριμένες προτάσεις για θεματικά κοινωνικά πάρκα (Πεδίο του Άρεως, Πάρκο Τρίτση στην Αττική), με συγκεκριμένες προτάσεις για τα κοινωνικά αγροκτήματα, για την πρωτοβάθμια κοινωνική φροντίδα υγείας και σίτισης.

Σχέδιο διαρκούς επιμόρφωσης και επικοινωνίας από τους ίδιους τους φορείς της.

Αυτό σημαίνει: Περιφερειακοί μηχανισμοί με Αυτοδιαχείριση –μόνιμες και όχι ευκαιριακές Αναπτυξιακές Συμπράξεις και μόνιμους περιφερειακούς θεσμούς με δημοκρατικό κοινωνικό έλεγχο.